

Rendező:

Networkshop 2020
ONLINE

Házigazda:

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
UNIVERSITY OF PÉCS

„Esélyeink és kihívásaink a digitális transzformáció világában”

Országos Online Konferencia
2020. szeptember 2–4.

INNOVÁCIÓS ÉS TECHNOLÓGIAI
MINISZTERIUM

Szerkesztette: Tick József, Kokas Károly, Holl András

Tipográfia és tördelés: Vas Viktória

Networkshop
2020. szeptember 2-4. Pécsi Tudományegyetem, (On-line)
konferencia előadásainak közleményei

ISBN 978-615-01-0376-1
DOI: [10.31915/NWS.2020](https://doi.org/10.31915/NWS.2020)

Kiadja a HUNGARNET Egyesület
az MTA Könyvtár és Információs Központ közreműködésével
Budapest
2020

Borítókép: [freepik.com](https://www.freepik.com)

A múlt újdonsága – a könyvtáros, mint rekonstruátor

Fodor János

ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézet

fodor.janos.konyvttud@btk.elte.hu

Absztrakt

A könyvtártudomány és a könyvtáros hivatás szempontjából egyaránt izgalmas kérdés a mesterséges intelligenciából, a digitalizált dokumentumok, metaadatok, adat- és névterek fejlődéséből következő jövőkép. Könnyű jövendőlni olyan „intelligens” rendszereket, melyek átvehetik szerepünket a múltban rögzített információk keresésében, a tájékoztatásban, kutatástámogatásban is, s tagadhatatlan, éppen ezek azok a területek, melyeken leginkább ragaszkodunk a nélkülözhetetlen emberi tényezőhöz, ha a könyvtáros munkakört veszélyeztető „robotokról” hallunk. Az előadás a leegyszerűsítő futurologia ellenében vizsgálja a könyvtáros hivatás közeljövőjét. A technológiai fejlődés nemcsak az átfogó rendszerekhez, nagytömegű digitalizációhoz, adatbázis aratásokhoz és adatbányászathoz adott eszközöket, de az információk asszociatív összekapcsolásában, a digitális bölcsészet vagy az adatvizualizáció eszköztáraival a gyűjtemények feltárását, bemutatását, átjárhatóvá tételét is segíti. Az ELTE könyvtárosképzésébe illesztett tartalomfejlesztési projektek – léptéküknek és technológiai korlátjaiknak megfelelően – elsősorban e lehetőségek kutatása és modellezése szempontjából tanulságosak. A hallgatókkal közös munka során nemcsak a feldolgozott dokumentumokban, gyűjteményekben rejlő virtualizálható múlttal, s a bejárhatóvá tehető információrendszerrel szembesülünk, de az algoritmizáláshoz, automatizálásához szükséges emberi közreműködés mértékét és a hozzáadott értékek szükségességét is pontosan érzékeljük. Az előadás példái azt igazolják, hogy a múlt tudásának szükséges mélységű rekonstruálása is hosszú – talán végtelen – folyamat, amely mindvégig igényli az emberi közreműködést, a könyvtáros jelenlétét és kreativitását.

1. A rendezetten keletkező adatok illúziója

Intézetünk oktatási programjában félévről-félévre megjelennek a digitális gyűjteményekkel, online tudástárakkal kapcsolatos kurzusok. Ahogy képzésünk minden területén, e részfolyamat során is mérhetőek a hallgatói hozzáállás változásai. Szemléletüket kezdetben számos tényező befolyásolja, de hozott, saját érdeklődésük, informatikai előismereteik mellett az utóbbi években már döntően az úgynevezett Z generáció jellemzői dominálnak. Digitális bennszülöttként természetes számukra a technológia jelenléte. Új eszközök, módszerek megismerését érdekes feladatként élik meg, s ha nincs kedvük aprólékos, sok munkát igénylő feladatokhoz, annak fő oka az, hogy feleslegesnek érzik mindazt, amit helyettük algoritmusok is elvégezhetnének. Beleszülettek a háttérben adatokat termelő szenzorokra és eszközökre épülő, globális szolgáltatásrendszerek korszakába. Az elérhető információk bővülését, a kereshetőség finomodását automatizált fejlődésként, elvárt frissítések soraként érzékelik. Tisztában vannak vele, hogy leghétköznapibb tevékenységeik is – helyváltogatás, közlekedés, vásárlás, szórakozási lehetőségek keresése – adatokkal bővíti azokat a rendszereket, amelyek kényelmesebbé, korszerűbbé teszik életüket, s hogy az alapadatokra többféle

szolgáltatás építhető. A jelen technológiai lehetőségéről olyan kép alakul ki bennük, amelyben dominál egyrészt az automatikus adatfelhalmozás, másrészt, alkotó emberi aktivitásként a megtermelt adatokra épülő új és új szolgáltatások, funkciók fejlesztése. Az első tanulságos változás számukra így annak megtapasztalása, hogy az adatok nem minden témában termelődnek maguktól.

A 2009-ben elkezdett *iTTiVoTT* projektet¹ egy 2000 körül készült fotó sorozatra építjük, mely csaknem 1000 vendéglátóhely portálját örökítette meg Budapest teljes területét lefedve. A projekt tudományos értéke a változások megörökítése, fényképezése és leírása, az urbanisztikai, helytörténeti és vendéglátóipari szempontból érdekes átalakulások követése. A projekt kezdetekor még nem fedte le Budapest utcáit a Google *StreetView* szolgáltatása. Ma már e szolgáltatás segítségével választják ki hallgatónk, mely tételekkel foglalkoznának szívesen, lakóhelyük vagy útvonalaiuk közelében. A munka során mindannyiuk számára világossá válik, miért fontos a tudatos, archiváló adatrögzítés: a gyorsan változó nagyvárosról a Google is csak pár évente frissített pillanatképeket tud szolgáltatni, a korábbi években rögzített utcaképeket nem szolgáltatja. A helyszínekre érve gyakran más üzletet vagy lebontott épületet találunk. A hallgatók két évente elkészített képei így olyan, tematikusan fókuszált mintát adnak a város változásáról, melyet pusztán a jelenből, vagy a Google utcaképeiből visszafejthetetlen. A manuális adatrögzítés hosszú távon hozhat létre olyan információértéket, amely másként nem jöhet létre.

A digitalizálás és kereshetőség azt a hamis érzetet kelti, hogy minden elérhető. Egy könyvtáros hallgató ennél árnyaltabban lát, de az utóbbi két vagy három évtized digitálisan született tartalmait megtalálhatónak véli. Saját szakmai kompetenciájaként joggal büszke arra, hogy képes bármilyen témában releváns információkat találni. Frusztrálónak érezheti ugyanakkor a jövőképet, hogy erre már most, vagy nemsokára képes lesz helyette valamilyen automatizált rendszer.

*Neon Budapest*² projektünkben nem állt rendelkezésünkre értékes, archív fotósorozat. Ugyanakkor tudtuk azt, hogy a más városokhoz hasonlóan Budapestről is eltűnő neonreklámok sorsa, megörökítése, megőrzése a 2010-es évekig népszerű téma volt a magyar nyelvű weben. Gyűjteményünkben egy friss fotósorozat alapján pillanatképet is adtunk a jelenlegi helyzetről, de azt a célt tűztük ki, hogy összekapcsoljuk egységes, áttekinthető szerkezetbe a téma szétszórt, feledésbe merült megjelenéseit, fotósorozatokat, cikkeket, régóta nem frissült honlapokat. A hallgatókat bevonva minden lehetséges asszociációnak teret adtunk: technológiatörténeti háttér, nemzetközi kitekintés, neon múzeumok, reklámgrafika, mai felhasználás (design, lakberendezés), a neonok alkalmazásának Budapesten kívüli emlékei Magyarországon. Megszólaltattunk ma is dolgozó iparosokat, mini konferencián mutattuk be gyűjteményünket. Az egyetlen fél év alatt létrehozott honlap megalkotásakor egyértelművé vált a tanulság: a létező, de szétszórt, eltérő formákban, műfajokban és alkotói szándékkal publikált információk összekapcsolásához nem elegendő pusztán a kapcsolat felismerése. A meglévő, vagy párhuzamosan termelődő információk közötti összefüggések értelmezéséhez, az időben

1 iTTiVoTT, URL: <http://inaplo.hu/ittivott> (2020. 11. 10.)

2 Neon Budapest 2017, URL: <http://inaplo.hu/neon> (2020. 11.11.)

változó kapcsolatok megörökítéséhez és a tájékoztatásra alkalmas, kutatásra ösztönző gyűjtemények létrehozásához nélkülözhetetlen az emberi kreativitás, az asszociációk és a szerkesztés, a releváns tartalmakat súlyozó arányérzék. Olyan kompetenciák ezek, amelyek témától, szakterülettől és korszaktól függetlenül jellemzik a tájékoztató, kivonatokat, összefoglalókat készítő könyvtárosokat.

2. A mesterséges intelligencia mindenhatóságának illúziója

A mesterséges intelligenciához (MI) napjaink embere – ideértve a Z generációt is – érthetően bizonytalanul viszonyul. A MI jelentéseként tág fogalmak, távol eső kutatási és alkalmazási területek felületesen közölt és megértett hírei keverednek. Nehéz határt húzni eszközeink hang vezérelt asszisztensei, „okos” funkciói és a fantasztikus filmek többnyire disztópikus jövőképe között. A bizonytalan jövő félelmet kelt, s igaz lehet ez egy teljes szakmára is. Hallgatóink örömmel veszik birtokba egyre *intelligensebb* eszközeiket, de a MI saját sorsukra vagy választott szakmájuk jövőjére gyakorolt hatásai kapcsán inkább pesszimisták, sőt, e pesszimizmust össze is kapcsolják a tájékozottsággal, a józanság igényével.

Ahogy a MI számos alkalmazásához vagy a deep learning rendszerekhez, az arcfelismeréshez is elsősorban *mint*a kell. A rendszerszintű működéséhez elegendő, felhasználható mintát – önként, vagy hatóságok és köztéri kamerák által – csak a mai, digitális korban állítunk elő önmagunkról. A *Hullámfürdő záróra előtt*³ projekt során a FSZEK Budapest Gyűjteménye különleges fotóhagyaték közzétételével bízta meg Intézetünket: a képeket készítő Pusztai Sándor a budapesti Gellért fürdő úszómestere volt a 30-as években. A több mint hatszáz fotó kivételesen bőséges képanyag ilyen rövid időszakból, azonos közegből, egy kor elitjéről. A képsorozat vegyesen tartalmazta ismert és ismeretlen emberek fényképeit. Bár közvetlen célunk a fotógyűjtemény interaktivitásra inspiráló közzététele volt, nem kerülhettük meg az ismert személyek keresését. A hallgatókkal végzett kutatást mindvégig meghatározta az az érzés, hogy csak egyetlen lépésre vagyunk attól, hogy a teljes gyűjtemény szervesen összekapcsolható legyen a korszakról rendelkezésre álló gazdag kontextussal, de ez az egy lépés – az arcfelismerés hiánya miatt – lehetetlen.

Hallgatóink átkutatták a történelmi, művészeti lexikonokat, a korabeli sajtó beszámolóit a társasági életről, hátha találunk még néhány, képaláírás alapján beazonosítható személyt. Elismert kutatókat, történészeket kértünk föl, hogy nézzék át velünk a fényképeket. Bár a közös munka jó hangulatban zajlott, vendégeink csalódottan búcsúztak: nagyon nehéz volt bővíteni a beazonosított személyek körét. Ha lehetséges mintaként elképzeljük a korabeli sajtó teljes képanyagát és a fennmaradt családi fotóalbumok teljességét, a mesterséges intelligencián alapuló arcfelismerés sikerét a jövőben is gátolni fogja a különböző beállítások csekély száma, a természetes és mesterséges megvilágítás különbsége, a hivatalos és spontán helyzetekben készült portrék jelentős eltérése. A projekt végére hallgatóink számára is bizonyítottá vált: ha nem segíthet a technológia, s ha a hagyományos források és a szakértők fókuszált tudása is kevés, akkor a tájékoztatás szakembereire van szükség: csak mi érhetjük el a közösségi tudást, az olvasókat, a látogatókat. A tájékoztatás napjaink interaktív kommunikációs

3 Hullámfürdő záróra előtt, URL: <http://inaplo.hu/hullamfurdo> (2020.11. 10.)

rendszerében egyszerre: lekérdezés. A közösségi tudás, az érdeklődés lekérdezése: a crowdsourcing megoldások, a citizen science közreműködés igénybevétele. Ahogy az összevethető mintákat egységes rendszerbe kapcsoló adatbázis-lekérdezések tervezői, úgy fordultunk mi, a projekt munkatársai a látogatók személyes emléktára felé, amikor a fotósorozat közreadásakor keresésre, böngészésre inspiráló kontextust terveztünk.⁴

A közösségi intelligencia – tudományos kontroll mellett – pótolhatja a hiányzó kapcsolatokat. Lekérdezéséhez, megszólításához a gyűjtemények, archívumok kutatásra is inspiráló közreadására van szükség, ami továbbra is kreativitást és szakértelmet igényel: könyvtárosokat, muzeológusokat, levéltárosokat, akik ismerik a közösségi média lehetőségeit, a webes publikálás korszerű lehetőségeit.

3. A virtuális valóság illúziója

Korunk populáris kultúráját meghatározzák a jól felépített, gondosan megformált virtuális valóságok, legyenek azok akár elképzelhető jövőbe, akár sosem volt múltba helyezve. A vizualizáció, a térképes ábrázolás, a játékok már filmszerű valóságélménye, vagy a 3D kezelői felületek és az AR (augmented reality) alkalmazások múzeum-technológiai felhasználása egyaránt azt ígéri a Z generációs könyvtáros hallgató számára, hogy a jövőben térként, valóságként játékszerűen bejárható archívumokat, tudástárakat hozhatunk majd létre. Létrehozható-e már-már valóságos, virtuális reprezentáció egy korszakról, ha annak minden vonatkozó dokumentumát digitalizáltunk, s feltártuk, ha azonosítottuk a bennük kódolt összefüggések hálóját?

Fodor András (1929–1997) költő, esszéíró, műfordító életművét a kétezres évek közepe óta digitalizálja és adja közre Intézetünk⁵. Az életmű különlegessége, hogy páratlanul részletesen dokumentálja az alkotó életét: versek, esszék és fordítások mellett évtizedeken át szinte felmérhetetlenül gazdag levelezés, több ezer fénykép, sőt amatőr filmek, olvasmány és film élmények részletes listái, egész pályafutását feltáró interjúk, valamint fél évszázadon keresztül napról-napra vezetett, részletes napló maradt fenn a művészeti közéletben ismert és rendkívül aktív szerzőtől. Ahogy hallgatóink a különböző félévekben végzett kurzusokon új és új látószögből foglalkoznak az életművel, bennük is felvetődik a lehetőség: a napló, a művek és dokumentumok folyamatosága alapján szinte rekonstruálható egy teljes élet. Nincsenek hiányzó láncszemek, mint az ismeretlen arcok sokasága a Gellért fürdőben készült képeknél: ebben a gyűjteményben ismertek a helyszínek, szereplők, dokumentáltak a gondolatok – évtizedeken keresztül, szinte óráról-óra.

2019-ben, a könyvtártudományi képzés indulásának 70. évfordulójának ünnepi konferenciájára átkutattuk Fodor András életművét. Joggal vártak tőlünk eredményt a szervezők, hiszen a később könyvtárosként dolgozó költő az 1949-es őszi félévtől hallgatott könyvtár-szakos órákat. Amikor végigolvastuk az 1949/1950-es tanév naplóját, mégis csalódottak voltunk: a vaskos, szinte minden napról részletesen beszámoló kötetben alig

4 Fodor János. „Az érdeklődés hullámai – A könyvtáros új szereplehetősége a közreadás és a példamutatás között” In: NETWORKSHOP 2018 konferenciakiadvány. HUNGARNET Egyesület, Budapest, pp. 43-50. DOI: [10.31915/NWS.2018.6](https://doi.org/10.31915/NWS.2018.6) (2020. 11. 10.)

5 Fodor András Hálózati életműkiadás, URL: <http://inaplo.hu/fodorandras> (2020. 11. 12.)

esik szó a tanszék hőskoráról. A megoldás az, hogy Fodor András az Eötvös Collegium diákjaként órái nagy részét ott hallgatta, s egyetemi szakos óráival kevésbé törődött. Napló-köteteit korabeli naplójából, válogatva adta közre. A korszakról megjelent kötet⁶ bármilyen terjedelmes, mégis válogatás eredménye: elsősorban az Eötvös Collegiumra fókuszál, melynek ellehetetlenítése egyetemi éve alatt zajlott. Fodor András tehát életét hitelesen megörökítve, a számára fontos eseményeket válogatta megjelent naplójába. Ahogy egy régi fénykép látószögén kívül csak találgathatjuk a korabeli környezetet, a digitalizált vagy nyomtatva elérhető információk is csak töredékesen örökítik meg a szerzők, alkotók, szemtanúk teljes tudását. A saját emlékeinkből rekonstruáló naplóírás – pár órával a történetek után – egy eseményekben gazdag nap megörökítéseként még rekonstruálhatja a múltat, de csakis a naplóíró számára alkot teljes, bejárható „virtuális valóságot”. Amire a szerző sem gondolt a megörökítéskor, azt utólag csak belelátni lehet, s ezt felelősséggel csak a hitelességet szavatoló tudású kutató teheti meg. A múlt dokumentumaiból – bármilyen részletesen ábrázolnak egy témát, korszakot vagy személyiséget – virtuális valóságot generálni csak olyan részletességig lehet, amit a ténylegesen megörökített információk engednek.

4. A digitális bölcsészet illúziója

Az ezredforduló óta karunkon is jelentkező digitális bölcsészeti megközelítések felsőbb éves hallgatóink számára is inspirálóak, rá kell ugyanakkor vezetnünk hallgatóinkat annak felismerésére, hogy a bölcsész tudományok minden területén alkalmazható digitális bölcsészet és a könyvtártudomány céljai nem azonosak. A digitális bölcsészet egy témában, archívumban, életműben vagy szöveg korpuszban megszámlálható, adatbázisba vonható és kiértékelhető jellemzőket keres, ezekre szűkíti vizsgálatát. Elmélyült, széles körű hagyományos szakterületi tudás szükséges ahhoz, hogy ez a szűkítés valóban a témára jellemző adatokat eredményezzen, s kiértékelésük fontos, másként kimutathatatlan eredményekre vezessen. A könyvtártudomány célja fordított irányultságú: a minél teljesebb feltárára törekszik, beleértve az egyedi, egymással nehezen összevethető információk párhuzamos hozzáférhetővé tételét is.

A *Fodor András hálózati életműkiadás* egyaránt ideális oktatási példa a digitális bölcsészeti kutatások lehetőségeinek és korlátainak bemutatására. A naplófeljegyzések szövegében hallgatóink kiemelik, összekapcsolják a személy- és földrajzi neveket, műcímeket. Az így készült mutatót tanulmányozva a hallgatók könnyen megértik annak lehetőségét, hogy gyakoriságuk, összetételük alapján ábrázolhatnánk, kikkel találkozott a naplóíró egy-egy időszakban, milyen műalkotások kerültek szóba. Kimutathatnánk, hogyan kerül át egy naplóban megörökített élmény az esszé, vagy akár a versek szövegébe. Vizualizálhatnánk térképen a naplóíró mozgását, hasonlóan, mint *fitness*, vagy térkép alkalmazásunk. A lehetőségek felmutatása után azonban érdemes átgondolni a korlátokat is. A naplót fokozatosan dolgozzuk föl: érdekes, tartalmas napokat választva, lehetőleg minden hónapot egyenletesen lefedve haladunk. Bár elkészült már több egybefüggő, negyedéves szakasz, ezek elemzése önmagában torz eredményekre vezethet (gondoljunk egy-egy nagyszabású esemény dominanciájára, vagy a kulturális élet eltérő aktivitására nyáron, télen). Kapcsolatok, hatások gyakran rejtett formában jelennek meg az életműben.

⁶ Fodor András. „A kollégium. Napló, 1947-1950.” Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1991.

Egy-egy találkozás, konfliktus, utazás élménye fél évvel később, versben jelenik meg, költői leírásokban, felismerhető kulcsszavak nélkül. Összefoglalva: munkánk alkalmas a digitális bölcsészet lehetőségeinek bemutatására, de túl komplex ahhoz, hogy a könyvtártudományi képzés során, irodalomtörténeti ismeretek, verselemzések és a kéziratokat is elemző filológiai munka nélkül, vállalható eredményekre vezető digitális bölcsészeti kutatásokra használjuk.

A digitális bölcsészet szemléletének és a könyvtártudomány gyakorlatának szerves összekapcsolásaként inkább a kutatáshoz ideális összefüggésrendszer kialakítására törekszünk. A kontextus bővítéséhez, ahogy azt egy könyvtárban vagy levéltárban a kutatók, párhuzamokat, elágazásokat keresünk és kötünk az életmű gyűjteményéhez: a Fodor András által szervezett kulturális programok műsorfüzeteit, az általa szerkesztett könyvsorozat adatait, vagy az általa látott filmek, könyvek listáit. Előkészítjük, felkínáljuk a gyűjteményhez köthető asszociációs lehetőségeket, növeljük a kohéziót anélkül, hogy kutatói kompetenciákat igénylő válogatást végeznénk. A feldolgozott naplőfeljegyzések napján megjelent napilapok sajtókivonataiból és kronológiákból *MindennapiNapló*⁷ címen kortörténeti háttérgyűjteményt építünk. A digitális bölcsészet eszköztársát e kronológiai háttér tömör ábrázolására, események előzményeinek vagy következményeinek megjelenítésére, jelenségek kiemelésére és összehasonlítására használjuk: hallgatóink infografikát, adatvizualizációt vagy mozgóképes bemutatót készítenek a megismert időszakról, szabadon felhasználható képeket keresve hozzá az interneten.

Ahogy a huszonéves könyvtáros hallgatók nem tudományos kutatók, úgy a gyűjteményeket gondozó könyvtárosok sem feltétlenül tudósai a gyűjteményüket érintő szaktudományoknak. Egy gyűjtemény feladata és lehetősége lehet azonban, hogy a kutatást segítő környezet biztosítása mellett, tágabb és érvényesebb kontextus adjon adatoknak, eseményeknek, tudományos eredményeknek, műveknek azzal, hogy a szövegekben nem szereplő, de hiteles, lehetséges kapcsolatokat, kapcsolható forrásokat is felkínálja megismerésre. Az internetes keresés, az adatbázisok, katalógusok célzott lekérdezése éppen ezeket a laza, rejtett kapcsolatokat fedheti el az olvasók, s a kutatók szeme előtt.

5. Következtetések – A múlt újdonsága

A jövő testre szabott, szűrő-buborékokra reflektáló automatikus információrendszerében egy-egy új gyűjtemény, digitalizált archívum információértékét éppen váratlansága adja. A soha nem látott, kevesek által ismert értékek közreadása és hosszú távú megőrzése, az adatbázisba nem rendezhető összefüggések inspiráló bemutatása és a tágabb tudást hozzáférhetővé tévő kontextus ábrázolása olyan feladat marad, amelynek elméletét és gyakorlatát továbbra is a könyvtártudomány hivatott kidolgozni, továbbfejleszteni. Nincs más tudományterület, szakma, amely ezzel foglalkozna. Korunk egyetemi hallgatói, a Z generáció leendő könyvtáros szakemberei minden korábbi nemzedéknél nyitottabbak a technológiai fejlődés új eszközeire, de bizonytalanabbak is a könyvtáros hivatás perspektíváiban. A közös munka során, a megtapasztalt határok

⁷ MindennapiNapló, URL: <http://inaplo.hu/mindennapinaplo> (2020. 11. 12.)

felismerése zökkenetheti ki őket a jövőképet is árnyaló illúziókból, s mutathatja meg, melyek ezen a területen a könyvtáros hivatás változatlanul fontos kompetenciái.

Az összefüggések felismerése, mint kreatív kompetencia – A könyvtáros fontos feladata marad a kreatív összekapcsolás, a létező információk sűrítése, a kohézió növelése. Bár az információk, adatok napjainkban valóban szinte maguktól termelődnek, kapcsolataik, összefüggéseik jelentős része észrevétlen marad emberi kreativitás, asszociációk nélkül. A múlt információinak összekapcsolásához, a kutatási források áttekinthetővé tételéhez nélkülözhetetlen a könyvtártudomány.

Tájékoztató, mint a közösségi intelligencia lekérdezése – Bár a mesterséges intelligencia a jövőben számtalan területen elvégezheti az információk kiválasztását és rendszerezését, számos területen akadályokba ütközik, sőt, a szakterületi tudás is kevés lehet. A közösségi tudás megszólítása, az érdeklődés felkeltése emberi kreativitást, váratlan újdonságok és összefüggések bemutatását igényli.

A múlt újdonságának rekonstruálása – Egy-egy kisebb gyűjtemény vagy hagyaték feldolgozásával, kutathatóvá tételével felmutathatóak a múlt új összefüggései. Bár a tudományos feltáráshoz szükséges a kutatók közreműködése, a könyvtárosok szakkönyvtári, vagy helytörténeti kompetenciákkal is feldolgozhatnak gyűjteményrészeket, előkészíthetik őket arra, hogy a jövőben, akár virtuális valóságként, tudományos hitelességű szolgáltatások épüljenek rájuk.

*

A korszerű könyvtárról is elmondható, hogy működésében a jó értelemben vett váratlanság kulcsfontosságú. A kutatók számára váratlanul gazdag, releváns információkkal okozhatunk örömet. Az olvasó, vagy interneten keresztül gyűjteményeinket elérő felhasználók számára olyan összefüggéseket, ismereteket is kínálni kell, amelyekkel máshol nem találkozhatnak, s olyan környezetet, amelyet máshol nem érnek el. A média számára forrást kell kínálni, hogy hiteles adatokból, olvasóikat, nézőiket és követőiket érdeklő, szerkesztett tartalmakat állíthassanak elő. Ez az expanzív, újdonságélményt, meglepetést kínáló könyvtáros attitűd látszólag sok munkát, új feladatot jelent. Számolnunk kell azonban azzal, hogy a technológiai fejlődés valóban megkönnyíti a könyvtári munkafolyamatokat. Ha a most kiemelt kompetenciákat a digitális gyűjteményekkel kapcsolatos könyvtáros tevékenységek tágabb kontextusában vizsgáljuk, a technológia által tehermentesített és az új munkaköröket igénylő feladatok aránya kiegyensúlyozott lehet.

Hallgatóink az adatbázisok fejlesztésétől a webarchiválás kérdésein keresztül a közösségi média felhasználásáig minden területen nyitottak az új feladatokhoz szükséges készségek elsajátítására. Már nem újdonság, hogy fontos a technológiai naprakészség és a részvétel a szolgáltatások fejlesztésében. Igazán jövőbe mutatónak és inspirálónak érzik viszont a különböző gyűjteményi területek (múzeumok, levéltárak) közötti együttműködést,

az eleven kapcsolattartást kutatók, szakkönyvtárosok, valamint a közkönyvtárak és a média között. Szívesen foglalkoznak a közösségi média szerepével, fontosnak érzik, hogy íráskészségük, publikálási tudásuk kiegészítse információ keresési kompetenciáikat.

Nem kell helyettesítenünk kutatókat, újságírókat, tartalom-szerkesztőket, de ha együttműködünk velük, ha kulcsfontosságú kompetenciáink tudatában magabiztosan kijelöljük szerepünket közöttük, akkor belátható időn belül nem is helyettesíthet bennünket robot vagy MI. Ennek a köztes, közvetítő szerepnek a kiemelése, gazdagítása, részletekre bontott definiálása fontos feladata a képzésnek, de bízunk benne, hogy tapasztalatainkkal adalékokkal szolgálhatunk a szakma számára is.